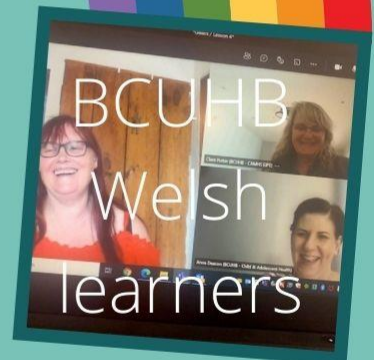

ADRODDIAD MONITRO BLYNDDYOL

GWASANAETHAU CYMRAEG

2020 - 2021

DEFNYDDIWCH EICH
CYMRAEG
USE YOUR
WELSH

NHS
WALES
GIG
CYMRU

Bwrdd Iechyd Prifysgol
Betsi Cadwaladr
University Health Board

Cynnwys

Crynodeb Gweithredol	1
Cefndir a'r sefyllfa bresennol	2
Hunanreoleiddio a Llywodraethu	3
Safonau'r Gymraeg	6
Y "Cynnig Rhagweithiol"	8
Datblygiadau Hyfforddiant Cymraeg	10
Gwasanaethau Gofal Cychwynnol	13
Y Gwasanaeth Cyfieithu	15
Datblygiadau Gwasanaeth a Chyflawniadau Allweddol	16
<ul style="list-style-type: none"> Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog Integreiddio Deddfwriaeth i Gynllunio Gwasanaethau Hyfforddiant Ymwybyddiaeth Iaith Wythnos y Gymraeg 2020 Cymraeg i Blant Gweithio gydag Ysgolion a Cholegau Dathlu'r GIG!	
Data Dangosyddion Perfformiad	23
<ul style="list-style-type: none"> Cynllunio'r Gweithlu Hyfforddiant Gwella Sgiliau Cymraeg Recriwtio Cwynion	23 27 27 28
Casgliad a Gweledigaeth ar gyfer 2021- 2022	28

Crynodeb Gweithredol

Adroddiad yw hwn i gydymffurfio â'r ddyletswydd statudol ar Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (y Bwrdd Iechyd) i ddarparu adroddiad blynyddol i Gomisiynydd y Gymraeg am eu cydymffurfiant â Safonau'r Gymraeg ers iddynt gael eu pennu ar 30 Mai, 2019.

Mae'r adroddiad yn adlewyrchu'r gofynion a'r cynnwys a nodwyd yn Safon 120 o Safonau'r Gymraeg:

- Cwynion
- Cynlluniau ar gyfer y Gweithlu
- Recriwtio
- Sgiliau iaith
- Hyfforddiant i wella sgiliau Cymraeg

Mae'r adroddiad hefyd yn rhoi trosolwg o'r cynnydd a wnaed, gan gynnwys cyflawniadau allweddol ac arfer dda, yn ogystal â meysydd i'w datblygu.

Mae'r adroddiad yn cwmpasu'r cyfnod rhwng Ebrill 2020 a Mawrth 2021, a'r heriau a ddaeth yn sgil pandemig Covid-19. Mae effaith y pandemig hefyd i'w weld o fewn Gwasanaethau'r Gymraeg.

Yn ystod cyfnod cychwynnol y pandemig, cafodd rhai o aelodau Tîm y Gymraeg eu hadleoli i gefnogi'r ymateb i Covid-19. Ail-ddynodwyd pedwar aelod o'r tîm i gefnogi sefydlu Hwb Profi Cartrefi Gofal ym mis Mai 2021, gan sicrhau fod y gwasanaeth yn gweithredu'n ddwyieithog o'r cychwyn cyntaf. Sefydlwyd y gwasanaeth yn wreiddiol i hwyluso profion COVID-19 mewn cartrefi gofal ledled gogledd Cymru yn unig, ond cynyddodd ystod a chyfrifoldebau'r canolfannau profi yn fuan i gwmpasu gwasanaethau e-bost a ffôn ar gyfer staff y Bwrdd Iechyd a'r cyhoedd. Roedd yn hanfodol felly gallu darparu gwasanaethau'r canolfannau yn y Gymraeg a'r Saesneg a pharhaodd aelodau Tîm y Gymraeg i gynorthwyo gyda hyn tan hydref 2020. Ar ôl dychwelyd i'w swyddi arferol, parhawyd i gefnogi'r canolfannau gan weithio sifftiau penwythnos i sicrhau fod gwasanaeth Cymraeg yn cael ei gynnal, a chanmolwyd aelodau'r tîm am eu cyfraniad a'u hymrwymiad.

Roedd y cyfyngiadau Covid-19 yn golygu bod rhai cyfleoedd i symud ymlaen a datblygu prosiectau a mentrau allweddol wedi gorfod cael eu gohirio. Serch hynny, mae'r adroddiad hwn yn adlewyrchu sut mae'r Bwrdd Iechyd wedi parhau i gynnal darpariaeth gwasanaeth dwyieithog yn ystod y cyfnod heriol a digynsail hwn.

Yn ogystal â chyflawni ein gofynion deddfwriaethol, bu gwaith adolygu prosesau cyfredol ac addasu i ffordd newydd o weithio. Mae'r adroddiad hwn yn rhoi trosolwg o'r gwaith a wnaed i adolygu a diweddarau'r *Polisi Sgiliau A Gweithdrefnau Dwyieithog* yn ogystal ag amlygu'r cyfleoedd i ymgymryd ag hyfforddiant iaith Gymraeg sydd wedi parhau i gefnogi cyflwyno'r polisi.

Parhaodd *Mwy na geiriau* ac egwyddor y 'Cynnig Rhagweithiol' i ddarparu gwasanaeth cyfrwng Cymraeg heb i'r defnyddiwr gwasanaeth orfod gofyn amdano a pharhawyd gyda'r Cynllun Dewis Iaith yn rhai o'n lleoliadau aciwt a chymunedol.

Datblygwyd ffyrdd newydd ac amgen o weithio. Cynhaliwyd 'Wythnos y Gymraeg' rithiol, a datblygwyd adnoddau ar-lein er mwyn gallu parhau â'n gwaith o hyrwyddo sgiliau Cymraeg fel sgil ar gyfer cyflogaeth o fewn ysgolion uwchradd a cholegau.

Er mwyn gallu parhau â'n blaenoriaethau ar gyfer 2021-2022, addaswyd a diweddarwyd Cynllun Blyneddol Gwasanaethau'r Gymraeg gan ymgorffori ffyrdd newydd o weithio ochr yn ochr â'r gwasanaethau sefydledig yr ydym eisoes yn eu darparu.

Cefndir a'r sefyllfa bresennol

Mae'r adroddiad hwn yn dangos y cynnydd a wnaed gan y Bwrdd Iechyd yn erbyn y gofynion a nodir yn Safon 120. Mae hefyd yn dangos sut yr ydym wedi cynllunio ein gwasanaethau i fynd i'r afael ag anghenion ein poblogaeth.

Deall anghenion ein poblogaeth

Mae deall anghenion ein poblogaeth yn hanfodol i lywio cynnwys a darpariaeth gwasanaethau yng Ngogledd Cymru. Yng Ngwynedd y mae'r gyfran uchaf o siaradwyr Cymraeg, 65 y cant, er y gwyddom y gall hyn fod yn llawer uwch mewn rhai ardaloedd o'r sir. Mae'r ffigyrau ar draws Gogledd Cymru yn amrywio gyda 57 y cant o drigolion Ynys Môn yn siarad Cymraeg, 27 y cant yng Nghonwy a 25 y cant yn Sir Ddinbych. Mae cyfran y siaradwyr Cymraeg yn Sir y Fflint (13.2 y cant) a Wrecsam (12.9 y cant) yn is, fodd bynnag, mae galw cyson am wasanaethau cyfrwng Cymraeg, gydag ardaloedd gwledig Cymraeg eu hiaith yn cyrchu gwasanaethau a ddarperir yn Rhanbarth Ddwyreiniol Gogledd Cymru.

O ran y defnydd o'r iaith o ddydd i ddydd, mae *Asesiad Anghenion Poblogaeth Gogledd Cymru* [1] yn dangos bod ychydig dros hanner (53 y cant) o siaradwyr Cymraeg Gogledd Cymru yn rhugl yn yr iaith a bod 63 y cant yn siarad Cymraeg yn ddyddiol. Yng Ngwynedd, mae 78 y cant o'r trigolion yn rhugl yn y Gymraeg ac mae 85 y cant yn siarad Cymraeg bob dydd. Mae'r niferoedd sy'n siarad Cymraeg yn enwedig yng Ngogledd Orllewin y rhanbarth, yn dylanwadu ar nifer y bobl sy'n dewis cael gwasanaethau yn y Gymraeg. Yng Ngwynedd, mae 37 y cant o'r boblogaeth yn ceisio defnyddio'r Gymraeg bob amser wrth gysylltu â gwasanaethau cyhoeddus. Mae'r wybodaeth hon wedi cynorthwyo'r Bwrdd Iechyd i nodi'r angen am wasanaethau cyfrwng Cymraeg ac wedi ein galluogi i gynllunio i ymateb i'r galw hwn.

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/en/Council/Documents---Council/Strategies-and-policies/Health-and-Social-Services/North-Wales-Population-Assessment/NW-Population-Assessment-1-April-2017.pdf>

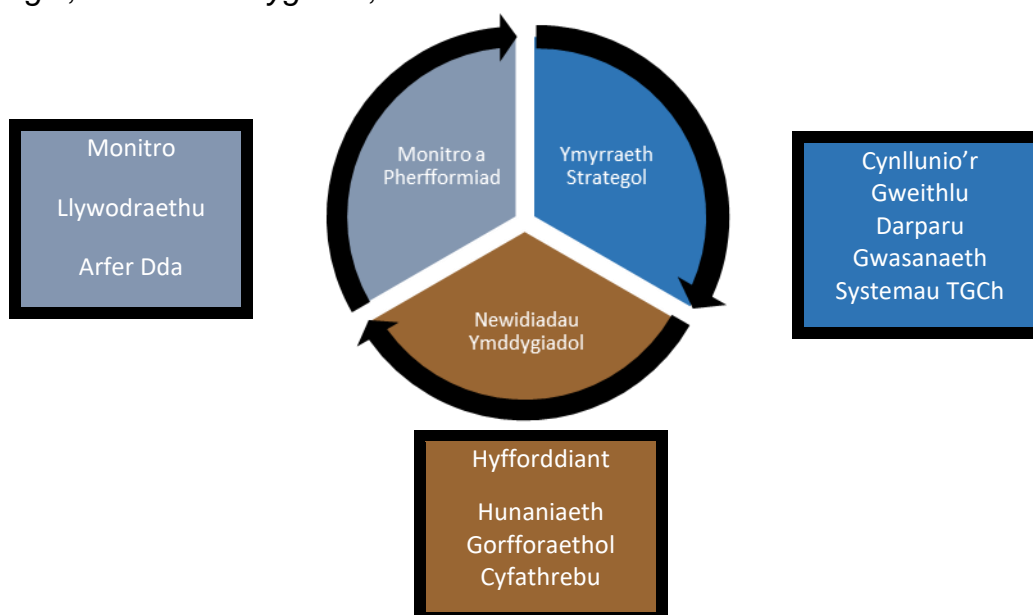
Gwasanaethau Cymraeg y Bwrdd Iechyd

Mae Tîm y Gymraeg y Bwrdd Iechyd yn cynnwys pedwar gwasanaeth sy'n cefnogi'r sefydliad i gyflawni gofynion deddfwriaethol a diwallu anghenion ein cleifion.

1. Cydymffurfio gyda Deddfwriaeth
Sicrhau ein bod yn cefnogi'r sefydliad i gyflawni'r rhwymedigaethau o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011, gwaith sy'n cael ei hwyluso gan ein Swyddog Cydymffurfiaeth Safonau'r Gymraeg.
2. Hyrwyddo ac Ymgysylltu
Yn unol ag elfennau gweithredol darparu *Mwy na geiriau* y Fframwaith Strategol, mae Swyddogion y Gymraeg yn cefnogi a sefydlu prosiectau a chynlluniau a fydd yn darparu gwasanaeth effeithiol i gwsmeriaid.
3. Darparu Hyfforddiant
Mae ein Tiwtor a Swyddog Cymorth Cymraeg yn sicrhau datblygiad sefydliadol yn unol â'n Strategaeth Sgiliau Dwyieithog a'r agenda Gymraeg ehangach.
4. Gwasanaethau Cyfieithu
Mae ein huwch Gyfieithydd a phum cyfieithydd yn sicrhau bod y sefydliad yn gallu darparu gwybodaeth i gleifion yn yr iaith o'u dewis, ac maent hefyd yn darparu cyfieithu ar y pryd er mwyn gallu cyfathrebu yn y Gymraeg mewn lleoliadau clinigol a chorfforaethol.

Hunanreoleiddio a Llywodraethu

Mae datblygu strategaeth glir wedi ein galluogi i ddiffinio ein dull o gyflenwi gwasanaethau, o'n gwaith cynllunio i'n gwaith ymyrraeth, a sianelodd cynnwys y ddogfen *Cynllun Strategol ar y Gymraeg 2016-2019* ein ffocws drwy *Ymyrraeth Strategol, Newid Ymddygiadol, Monitro a Pherfformiad*:

Erbyn hyn, fodd bynnag, mae gennym ddigon o dystiolaeth o gynnydd yn y cyfnod cynllunio i'n galluogi i ganolbwyntio ar wireddu ein haddewidion, fel y gwelir o fewn yr adroddiad hwn.

Atebolrwydd Cyffredinol y Bwrdd

Rydym wedi cynnal ein trefn atebolrwydd strwythurol, gyda Fforwm Strategol y Gymraeg, dan gadeiryddiaeth ein Cyfarwyddwr Gweithredol Iechyd Cyhoeddus, yn gyfrifol am sefydlu ein trefniadau llywodraethu mewnol. Mae Cylch Gorchwyl y Fforwm yn llywio ein amcanion strategol, gyda'r aelodaeth yn cynnwys uwch arweinwyr ac arweinwyr gweithredol sy'n gallu gweithredu ar yr argymhellion wedyn. Mae'r Fforwm yn adrodd i Bwyllgor Strategaeth, Partneriaeth ac Iechyd y Boblogaeth o fewn y Bwrdd Iechyd, sy'n Bwyllgor o'r Bwrdd, ac yn cael ei gadeirio gan yr Is-Gadeirydd. Mae llwybrau craffu clir yn ogystal â threfniadau ar gyfer uchafu unrhyw faterion o bwys.

Cofrestr Risg Gwasanaethau Cymraeg

Mae'n hanfodol bod y Bwrdd Iechyd yn cydnabod meysydd risg posibl mewn perthynas â'r Gymraeg ac mae Cofrestr Risg bwrpasol yn ei lle. Mae'r risgiau posibl cyfredol yn cynnwys yr angen i gwrdd â gofynion Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, gweithredu'r egwyddor o Gynnig Rhagweithiol yn unol â Fframwaith Strategol Llywodraeth Cymru *Mwy na geiriau*, a chyflawni'r *Polisi a Gweithdrefnau ar gyfer Sgiliau Dwyieithog*.

Adolygwyd pob risg yn ystod 2020-2021, ac mae'r tair risg ar hyn o bryd yn cael eu graddio'n gymedrol neu fach. Wrth asesu'r risgiau, ystyriwyd effaith y pandemig a'r ffaith nad yw'r gwasanaeth wedi gallu bod mor rhagweithiol â'r arfer yn ystod y flwyddyn adrodd. Fodd bynnag, ni uchafwyd unrhyw risgiau o ganlyniad i hyn. Gyda COVID-19 yn cymryd blaenoriaeth ar gyfer o leiaf hanner cyntaf 2021-2022, rhoddwyd camau yn eu lle i liniaru heriau cymhleth posibl a phenderfynu ar gamau gweithredu pellach a ffyrdd amgen o weithio i gyrraedd y targedau sgoriau risg.

Mae'r Gofrestr Risg ar gyfer Gwasanaethau Cymraeg yn cael ei monitro bob chwarter, ac adroddir bob dwy flynedd i Fforwm Strategol y Gymraeg.

Sicrwydd Perfformiad Mewnol

Cyflwynwyd Cynllun Siopwyr Cudd ar gyfer y Gwasanaethau Dwyieithog ym mis Mawrth 2018 ac mae'n cynnwys cyfuniad o ymweliadau safle ac arolygon siopwyr dirgel, gan graffu ar argaeledd ac ansawdd gwasanaethau cyfrwng Cymraeg mewn amryw o safleoedd a lleoliadau'r Bwrdd Iechyd. Fodd bynnag, oherwydd cyfyngiadau ar ymweld â safleoedd a'r pwysau ar wasanaethau oherwydd pandemig Covid-19, gohiriwyd y cynllun hwn. Mae'r Cynllun yn awr wedi bod yn canolbwyntio ar wasanaethau ffôn yn hanner cyntaf 2021-2022 oherwydd y mesurau diogelwch mewn safleoedd a'r cyfyngiadau ymweld.

Serch hynny, yn ystod 2020-2021, parhaodd y Bwrdd Iechyd i fonitro agweddau ar ei wasanaethau, yn dilyn cwyn ac ymchwiliad dilynol gan Gomisiynydd y Gymraeg fod

y Gwasanaeth Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau Gogledd Cymru wedi trin yr iaith Gymraeg yn llai ffafriol na'r iaith Saesneg, a bod y gwasanaeth ffôn canolog cyfrwng Cymraeg yn llai hygyrch. Yn dilyn proses ymchwilio hir, nododd y Comisiynydd yn ei adroddiad ymchwilio a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2020 nad oedd y Bwrdd Iechyd wedi methu â gweithredu yn unol â'r gofynion statudol perthnasol, a'i fod wedi dod i'r penderfyniad hwnnw oherwydd diffyg tystiolaeth i brofi methiant pendant i gydymffurfio. Fodd bynnag, cynigiodd y comisiynydd yr argymhelliad a ganlyn:

Dylai'r Bwrdd Iechyd brofi effeithiolrwydd y gwasanaeth ffôn meddygon teulu y tu allan i oriau ar wahanol adegau o'r dydd / nos am gyfnod o 3 mis ac adrodd ar eu canfyddiadau i'r Comisiynydd.

Cytunodd y Bwrdd Iechyd i'r argymhelliad hwn ac felly bu Tîm y Gymraeg yn monitro'r gwasanaeth ffôn Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau am gyfnod o dri mis (rhwng Tachwedd 2020 a diwedd Chwefror 2021).

Arolwg Monitro

Canolbwyntiodd yr arolwg monitro yma ar hygyrchedd ac ansawdd gwasanaethau ffôn Cymraeg y gwasanaeth Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau, trwy archwilio a oedd y gwasanaeth yn gwbl ddwyieithog ai peidio, ac a oedd yr un mor hygyrch i siaradwyr Cymraeg a Saesneg.

Edrychwyd ar agweddau ar y gwasanaeth a ddarperir yn uniongyrchol gan staff (i wirio bod atebwyr galwadau sy'n siarad Cymraeg yn delio â phob galwad i'r gwasanaeth Cymraeg), yn ogystal â monitro a oedd y system ateb galwadau awtomataidd ei hun yn gweithio'n iawn ai peidio.

Er mwyn sicrhau ansawdd a chywirdeb parhaus cyfleusterau'r gwasanaethau ffôn Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau, penderfynwyd y byddai'r Tîm y Gymraeg yn rhoi gwybod i weithredwyr y gwasanaeth am unrhyw broblemau posibl gyda'r system cyn gynted ag y cawsant eu canfod (yn hytrach nag aros tan ar ôl i'r arolwg gael ei gwblhau). Roedd hyn er mwyn caniatáu i unrhyw ddiffygion gael eu cywiro'n gyflym ac er mwyn helpu i arbed unrhyw fân ddiffygion rhag datblygu i fod yn faterion hirdymor mwy.

Hysbyswyd yr atebwyr galwadau ar gyfer y gwasanaeth Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau am y gwaith monitro ymlaen llaw, ond ni ddarparwyd unrhyw wybodaeth arall na rhybudd ymlaen llaw iddynt y tu hwnt i hynny. Roedd hi felly'n dal yn bosibl i gynnal yr arolwg monitro fel ymarfer 'siopwr dirgel'.

Yn dilyn hynny, galwodd Tîm y Gymraeg y rhif gwasanaeth ffôn Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau ar 16 achlysur rhwng dydd Iau, 19 Tachwedd 2020 a dydd Sul, 28 Chwefror 2021. Nodir canlyniadau'r arolwg yn y tabl isod:

	Cymraeg	Saesneg	Hanner Cymraeg / Hanner Saesneg
Cyfarch	6	7	3
Gwasanaeth	14	2	Amherthnasol

Atebwyd dros 50 y cant o'r galwadau gyda chyfarchiad Cymraeg yn unig neu'n rhannol yn y Gymraeg. Fodd bynnag, mewn perthynas â darparu'r gwasanaeth yn ei gyfanrwydd, ymdriniwyd â bron i 90 y cant o'r ymholiadau yn llwyr trwy gyfrwng y Gymraeg.

Ar ôl nodi diffygion, sefydlodd y Bwrdd lechyd gamau arfaethedig i fynd i'r afael â'r materion hynny, gydag argymhellion oedd yn cynnwys:

- 1 Gwirio'r gwasanaeth ffôn Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau yn chwarterol i sicrhau bod y system yn gweithredu'n iawn.
- 2 Atgoffa pawb sy'n trin galwadau'n ddwyieithog i wirio pa iaith y mae'r galwr yn ei ddewis ar eu sgriniau a chyn ateb pob galwad.
- 3 Adolygu rota'r gwasanaeth ffôn Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau i sicrhau bod o leiaf un atebwr galwadau sy'n siarad Cymraeg ar ddyletswydd bob amser ym mhob un o dair 'ardal' y Bwrdd lechyd (hy 'Gorllewin', 'Canol' a 'Dwyrain').
- 4 Ystyried sefydlu cyfleuster 'trosglwyddo galwadau' integredig yn y system ateb galwadau Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau newydd, a fydd yn weithredol o fis Mehefin 2021.
- 5 Annog atebwyr galwadau sy'n siarad Cymraeg i gyfeirio at y gwasanaeth fel '*Gwasanaeth Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau*' yn hytrach na'r cyfieithiad Saesneg - wrth gyfarch galwyr sy'n siarad Cymraeg.

O 22 Mehefin 2021, ni fydd gwasanaeth ffôn Meddygon Teulu y Tu Allan i Oriau yn cael ei ddarparu ar ei ben ei hun ond yn hytrach bydd cyfleuster GIG 111 Cymru yn cymryd lle'r gwasanaeth hwn. Fodd bynnag, hysbysodd y Bwrdd lechyd y Comisiynydd o'r canfyddiadau a chynigiwyd y dylid trosglwyddo'r argymhellion a'u hystyried wrth ddatblygu system newydd Cymru gyfan.

Safonau'r Gymraeg

Mae Safonau'r Gymraeg bellach wedi bod yn eu lle ers y daethant i rym ar 30 Mai 2019. Gwnaed cynnydd sylweddol mewn perthynas â'r safonau o fewn y sefydliad ac mae Swyddog Cydymffurfiaeth Safonau'r Gymraeg yn darparu cyfarwyddyd ledled y sefydliad ar weithredu'r safonau, ynghyd â rhoi cefnogaeth er mwyn gallu eu cyflwyno yn ymarferol.

Mae'r mecanweithiau yn eu lle i sicrhau bod hyn yn deillio o'r Grŵp Rheoli Prosiect Safonau'r Gymraeg. Mae'r aelodau'n cynnwys arweinwyr enwebedig o bob rhan o'r

Bwrdd Iechyd, cynrychiolwyr gwasanaethau a meysydd clinigol. Pwrpas y grŵp yw cynnig arweiniad ar y gwaith hwn.

Ar hyn o bryd, ffocws y grŵp yw adolygu cydymffurfriad gan ddefnyddio dull hunanasesu i sefydlu a yw'r cynnydd a wnaed cyn y pandemig Covid-19 wedi'i gynnal, a pha gymorth ychwanegol sy'n ofynnol i gefnogi gwasanaethau i gyflawni eu dyletswyddau. Ar hyn o bryd mae pob gwasanaeth yn paratoi adroddiad prif bwyntiau (*highlight report*) a fydd yn caniatáu iddynt fesur ac asesu sut y mae eu gwasanaeth yn cydymffurfio â phob safon.

Bydd y canfyddiadau yn ein galluogi i nodi unrhyw feysydd anghydfurfio posibl a bydd yn caniatáu i Dîm y Gymraeg sianelu eu cefnogaeth yn briodol. Yr adroddiad uwcholeuo hwn fydd y ddogfen waith ar gyfer pob gwasanaeth a bydd y canlyniadau'n cael eu hadrodd bob chwarter i Fforwm Strategol y Gymraeg.

O ran Safonau penodol, gwnaed cynnydd yn y meysydd a ganlyn.

Safon 63

Mae'r Safon hon yn nodi'r gofyniad i:

- a) asesu'r angen am i gyrsiau addysg a ddarperir i un neu fwy o unigolion gael eu cynnig yn y Gymraeg, a
- b) cynnig y cwrs hwnnw yn y Gymraeg pe bai'r asesiad yn nodi bod yn rhaid ei gynnig yn y Gymraeg

Datblygwyd asesiad mewn ymgynghoriad ag aelodau Grŵp Rheoli Prosiect, gan ganolbwyntio ar:

- Leoliad y cwrs
- Grwpiau cleifion bregus
- Sut mae'r cwrs yn cael ei gyflwyno
- Cyrsiau mewn ysgolion
- Cyfyngiadau amser wrth gyflawni cyrsiau
- Cynhyrchu fideos addysgol

Ar hyn o bryd mae'r asesiad yn cael ei dreialu gyda'r Gwasanaethau Deieteg yn ardal y Gorllewin a bydd adborth gan staff yn llywio unrhyw newidiadau pellach sy'n ofynnol cyn cyflwyno'r gwaith hwn yn ehangach.

Safon 37

Mae'r Safon yma'n ymwneud ag a ddylid cynhyrchu dogfen, sydd ar gael i un neu fwy o unigolion, yn y Gymraeg:

- (a) os yw'r pwnc yn awgrymu y dylid paratoi dogfen Gymraeg, neu
- (b) os yw'r gynulleidfa a ragwelir, a'u disgwyliadau, yn awgrymu y dylid cynhyrchu dogfen Gymraeg

Cynhaliwyd trafodaethau sylweddol ar lefel y Bwrdd ynglŷn ag a ddylid cyfieithu papurau'r Bwrdd neu beidio. Mae'r agenda a'r cofnodion wastad wedi cael eu cyfieithu, ond mae'r Bwrdd Iechyd yn awyddus i ddatblygu hyn ymhellach, a phenderfynwyd ar gyfer cyfarfod y Bwrdd ym mis Tachwedd 2020 y dylai'r holl

eitemau sefydlog ar yr agenda gael eu cyfieithu, gydag adolygiad mewn chwe mis i ystyried y cynnydd ac opsiynau pellach.

Mae'r ddarpariaeth cyfieithu ar y pryd yng nghyfarfodydd y Bwrdd Iechyd Cyhoeddus wedi'i sefydlu ers amser maith. Fodd bynnag, yn dilyn y newid i gyfarfodydd rhithiol yn ystod y pandemig, codwyd pryder ynghylch defnyddio Microsoft Teams fel plattform cyfieithu addas. O ganlyniad, penderfynwyd symud holl gyfarfodydd y Bwrdd cyhoeddus i ddefnyddio plattform Zoom, sy'n caniatáu mynediad i sianeli Cymraeg a Saesneg. Mae cyfarfodydd y Bwrdd bellach yn cael eu ffrydio'n fyw ar sianel You Tube y Bwrdd Iechyd a gellir gwrandio trwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg. Mae'r penderfyniad hwn yn dangos ymrwymiad a chefnogaeth ar lefel y Bwrdd i sefydlu hunaniaeth dwyieithog i'r Bwrdd Iechyd.

Y "Cynnig Rhagweithiol"

Mawrth 2019 oedd diwedd cyfnod tair blynedd fframwaith strategol dilynol Llywodraeth Cymru *Mwy na geiriau ...* Datblygwyd Cynllun Gweithredu 2019-2020, a oedd yn darparu strwythur ar gyfer parhau i gynyddu a hyrwyddo gwasanaethau Cymraeg ym maes iechyd, gwasanaethau cymdeithasol, a gofal cymdeithasol, ac ar hyn o bryd mae'r sector iechyd yn parhau i weithredu yn unol â'r cynllun hwn.

Mae'r Bwrdd Iechyd yn parhau i wneud cynnydd yn erbyn y cynllun ac mae'n rhagweithiol ym mhob maes / thema:

Thema 1 - cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg

Thema 2 - cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg

Thema 3 - Creu amodau ffafriol - seilwaith a chyd-destun

Mae gweithio mewn partneriaeth hefyd yn elfen allweddol wrth ddarparu *Mwy na geiriau*, ac mae gweithio integredig yn dod yn fwy allweddol fyth. Y Bwrdd Iechyd oedd yn bennaf gyfrifol am sefydlu Fforwm *Mwy na geiriau* Gogledd Cymru, sef grŵp amlasiantaethol a sefydlwyd i hwyluso parhau gyda'r gwaith hwn ar draws y rhanbarth. Ni chyfarfu'r Fforwm yn ystod y flwyddyn adrodd ddiwethaf oherwydd ymrwymadau traws-sector wrth fynd i'r afael â phandemig Covid-19. Fodd bynnag, parhawyd i rwydweithio trwy gylchredeg gwybodaeth a chynnig cefnogaeth i aelodau yn ystod y cyfnod heriol hwn. Bydd y Fforwm yn ail-gyfarfod yn ystod ail hanner 2021-2022.

Un o brif egwyddorion *Mwy na geiriau* yw'r "Cynnig Rhagweithiol", ac felly rhoddwyd blaenoriaeth i ganolbwyntio ar ddod â'r "Cynnig Rhagweithiol" i reng flaen ein gwasanaethau. Chwaraeodd y Bwrdd Iechyd ran allweddol wrth ddatblygu dull pwysig o nodi dewis iaith trwy eu Cynllun Dewis Iaith Clodwiw, sydd wrth gefn y gwaith o gyflwyno'r "Cynnig Rhagweithiol" yn llwyddiannus.

Y Cynllun Dewis Iaith

Er gwaethaf cyfyngiadau a phwysau ychwanegol pandemig Covid-19, parhaodd Cynllun Dewis Iaith clodwiw y Bwrdd Iechyd i weithredu ar wardiau ysbytai ledled Gogledd Cymru yn ystod 2020-21.

Wedi i'r cynllun gael ei ehangu i gynnwys wardiau yn Ysbyty Glan Clwyd a nifer o safleoedd cymunedol yn ystod y cyfnod adrodd blaenorol, parhawyd i ddefnyddio'r magnedau 'Cymraeg' oren hawdd eu gweld i adnabod cleifion a gweithwyr Cymraeg eu hiaith yn rhai o'n hysbytai yn ystod y deuddeg mis diwethaf.

Ar ôl cael eu treialu i ddechrau ar wardiau dethol yn Ysbyty Gwynedd yn gynnar yn 2017, mae'r Cynllun Dewis Iaith bellach yn hwyluso cyflwyno gwasanaethau dwyieithog a'r "Cynnig Rhagweithiol" mewn nifer o leoliadau Bwrdd Iechyd yn cynnwys Ysbyty Tywyn (yn ne Merionnydd) yr holl ffordd i Ysbyty Cymunedol y Waun (Wrecsam / Y ffin â Lloegr).

Rhoddir y magnedau ar fyrddau gwyn uwchben / wrth ymyl gwelyau cleifion ac ar fyrddau staffio, gan hwyluso'r broses o ddarparu gwasanaethau cyfrwng Cymraeg trwy ganiatáu i gleifion ac aelodau staff sy'n siarad yr iaith gael eu paru gyda'i gilydd.

Ar yr un pryd, mae'r Cynllun Dewis Iaith hefyd yn helpu'r gwaith o gynllunio ar raddfa ehangach o fewn y Bwrdd Iechyd. Gall aelodau'r gweithlu clinigol ehangach, fel ffisiotherapyddion neu fferyllwyr sy'n cynnal ymweliadau â wardiau, ddefnyddio'r magnedau oren i wneud trefniadau rhagblaen angenrheidiol, fel y gellir darparu eu gwasanaethau hwythau hefyd yn unol ag anghenion ieithyddol eu cleifion.

Er bod y cynllun yn cael ei ddarparu'n anffurfiol ar rai safleoedd, mae nifer cynyddol o wardiau bellach yn casglu tystiolaeth ystadegol am ddefnydd y magnedau oren, gan ddarparu adroddiadau misol ar y defnydd a wnaed ohonynt.

Oherwydd gostyngiad yn yr adborth gan ddefnyddwyr gwasanaeth eleni, mae cyflwyno Ffurflenni Awdit Misol ar sawl ward wedi bod yn amhrisiadwy, gan fod y data empirig hwn yn darparu tystiolaeth glir o lwyddiant parhaus y Cynllun Dewis Iaith ar nifer o safleoedd, yn cynnwys Ysbyty Glan Clwyd, Ysbyty Cyffredinol Llandudno ac Ysbyty Cymunedol Treffynnon.

Mae cynlluniau eisoes yn eu lle i ymestyn y cynllun ymhellach drwy gyflwyno'r magnedau oren ar y wardiau hynny lle nad ydynt eto'n cael eu defnyddio, unwaith y bydd y cyfyngiadau Covid-19 presennol yn lleihau.

Mae llwyddiant parhaus y Cynllun Dewis Iaith dros y deuddeg mis diwethaf yn dystiolaeth glir o'r ymdrechion rhyfeddol staff i sicrhau fod gwasanaethau cyfrwng Cymraeg yn parhau i gael eu cynnig ar ein wardiau trwy gydol y pandemig, a rhaid canmol yr ymdrechion hyn.

Gwasanaethau Radioleg

Mae Grŵp Cyfathrebu Cleifion Radioleg wedi'i sefydlu i edrych ar ddiwygio ac ailysgrifennu pob dogfen ysgrifenedig a yrrir gan yr adran, ee llythyrau a chanllawiau gwybodaeth a anfonir at bob claf radioleg cyn iddynt ddod i'r ysbyty i gael apwyntiad. Sicrhawyd dwyieithrwydd ym mhob maes cyfathrebu i gydymffurfio gyda Safonau'r Iaith Gymraeg.

Fodd bynnag, mae'r grŵp wedi gweithio ar lefel gwasanaeth i symud y "Cynnig Rhagweithiol" ymhellach trwy ofyn am a chofnodi dewis iaith y claf. Bellach dim ond yn iaith ddewisol y claf (Cymraeg neu Saesneg yn hytrach na'r ddwy iaith) y gellir anfon canllawiau gwybodaeth a anfonir at gleifion cyn eu hapwyntiadau, gan gyflawni'r "Cynnig Rhagweithiol". Bu'r arloesedd sylweddol yma'n allweddol i allu gwireddu un o brif feysydd blaenoriaeth *Mwy na Geiriau*, sy'n datgan y dylai 'iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gwasanaethau gofal cymdeithasol fod â systemau yn eu lle i gofnodi pan fydd Cynnig Rhagweithiol wedi cael ei wneud drwy gofnodi anghenion / dewisiadau ieithyddol yng nghofnodion yr unigolyn."

Datblygiadau Hyfforddiant Cymraeg

Cafodd yr heriau a wynebwyd yn ystod pandemig Covid-19 effaith ar Dîm Hyfforddi y Gymraeg gan fod yn rhaid addasu modelau a darparu addysgu ar blatfform rhithiol. Fodd bynnag, yn dilyn adroddiad gwerthuso o'r ddarpariaeth a gyflwynwyd yn ystod y deuddeng mis diwethaf, mae'n galonogol nodi bod y tîm wedi gallu addasu a newid gwasanaethau i fedru parhau i ddarparu cyrsiau Cymraeg i staff.

Cytunwyd hefyd ar contract chwe mis gyda'r 'Ganolfan Genedlaethol ar gyfer Dysgu Cymraeg' dan gynllun a ariennir gan Lywodraeth Cymru o'r enw 'Cynllun Cymraeg Gwaith'. Sicrhodd hyn y gellid parhau i gynnig cyfleoedd a chydweithio.

Darparu Hyfforddiant Cymraeg

Dros y flwyddyn adrodd ddiwethaf, cynigiwyd amrywiaeth o gyrsiau ar wahanol lefelau. Cwblhaodd 482 o ddysgwyr gwrs ar-lein deng awr a ddarparwyd gan 'Cymraeg Gwaith'. Roedd pum cwrs gwahanol ar gael, gyda dau gwrs wedi'u teilwra'n benodol i'r sector iechyd a gofal. Cofrestrodd 183 o ddysgwyr hefyd ar gyfer y cwrs Cymraeg ar-lein hunan-astudio lefel mynediad 60 awr. Mynychodd deuddeg aelod o staff gwrs dwys yn cael ei redeg gan Nant Gwrtheyrn. Fel arfer, cyflwynir y cyrsiau hyn fel cwrs preswyl wythnos, ond oherwydd y sefyllfa gyda Covid-19, cynhaliwyd y cwrs yma'n rhithiol.

Roedd y cyrsiau hyn yn ychwanegol at yr hyfforddiant a ddarperir yn fewnol gan ein Tiwtor a Swyddog Cymorth Cymraeg. Gweler y tabl isod i gael gwybodaeth am y cyrsiau mewnol y parhawyd i'w darparu.

Enw'r cwrs	Lefel	Dyddiad	Nifer a	Nifer a
------------	-------	---------	---------	---------

			gofrest rodd	gwbl haodd y cwrs
Uwch	Uwch	Medi 2020	5	5
Canolradd	Canolradd	Medi 2020	8	8
Sylfaenol	Sylfaen	Medi 2020	3	0
Mynediad Rhan 2	Mynediad Rhan 2	Medi 2020	14	10
Gofal Gorau 1	Mynediad Rhan 1	Medi 2020	12	11
Gofal Gorau 2	Mynediad Rhan 1	Tach 2020	8	5
Gofal Gorau 3	Mynediad Rhan 1	Ebrill 2021	4	4
Cynnydd Cyflym	Mynediad Rhan 1	Tach 2020	5	5
Gofal Gorau 1	Mynediad Rhan 1	Ion 2021	10	8
Gofal Gorau 1	Mynediad Rhan 1	Ion 2021	6	5
Gofal Gorau 2	Mynediad Rhan 1	Ebrill 2021	9	9
Sesiynau adran radioleg 'Caru eich Cymraeg'	Gwiriad 3-phwynt	Ion 2021	2 sesiwn	3
Sesiynau adran radioleg 'Caru eich Cymraeg'	Atebwch y ffôn yn ddwyieithog	Ion 2021	2 sesiwn	2

Gwerthusiad o'r Hyfforddiant Cymraeg

Cynhaliwyd gwerthusiad annibynnol gan gwmni ymgynghori, 'Sbectrum' i ddarparu asesiad estynedig a phersbectif diduedd ar y ddarpariaeth allanol a mewnol.

Mae canfyddiadau'r adroddiad gwerthuso yn nodi fod 92.1 y cant o'r dysgwyr yn 'hapus / eithaf hapus' gyda'r ddarpariaeth ddysgu. Nododd yr adroddiad fod yr ymatebion yn gyffredinol yn gadarnhaol iawn o ystyried y cyfyngiadau ar y tiwtor a'r dysgwyr o ran eu gallu i ryngweithio, i gyflawni gweithgareddau dosbarth ac i wneud defnydd llawn o adnoddau.

Nododd 83 y cant o'r dysgwyr eu bod yn teimlo bod eu dealltwriaeth o'r Gymraeg wedi gwella ar ôl cwblhau cwrs. Nododd yr adroddiad fod hyn yn galonogol gan fod y gallu i ddeall y Gymraeg yn rhoi sylfaen dda iddynt ar gyfer cyfathrebu â phobl eraill.

Diolch yn fawr i Betsi am gynnig y cyfle a'r amser i mi ddysgu Cymraeg. Mae'n dangos eu hymrwymiad i'r iaith, a gobeithio y bydd hyn yn parhau yn y dyfodol.

Dyma rywbeth y gall rheolwyr a darparwyr fod yn falch ohono ac adeiladu arno i sicrhau cynnydd yn y defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle yn y dyfodol, yn enwedig gyda chleifion a chydweithwyr.

Dywedodd bron i 95 y cant o'r rhai a holwyd eu bod yn awyddus iawn i barhau i ddysgu Cymraeg, sy'n ymateb hynod gadarnhaol ac anogol.

Mae'n bwysig nodi bod dysgwyr yn gwerthfawrogi'r gefnogaeth a roddwyd gan y tiwtoriaid yn fawr. Mae'r dystiolaeth gan y dysgwyr yn dangos fod tiwtoriaid a lefel gyffredinol y gefnogaeth a roddwyd iddynt

gan y Bwrdd Iechyd yn cael eu canmol yn fawr. Cyfeiriwyd dro ar ôl tro at frwdfrydedd ac ymroddiad y tiwtoriaid a bod eu hanogaeth ddi-baid wedi bod yn ffactor pwysig yn natblygiad ieithyddol nifer o'r rhai a holwyd.

Drwyddi draw, rydym yn hapus iawn ac yn falch o'r adroddiad gan ei fod yn dangos cefnogaeth ac ansawdd uchel ein gwasanaethau i staff.

Cyflwynwyd argymhellion yn yr adroddiad, gan ganolbwyntio ar y materion canlynol:

- Trefnu cyrsiau codi hyder i annog dysgwyr i ddefnyddio cymaint o Gymraeg â phosib
- Trefnu ymgyrchoedd recriwtio penodol i dargedu dysgwyr gyda rhywfaint o Gymraeg neu siaradwyr Cymraeg nad ydynt yn hyderus yn eu Cymraeg er mwyn cael mwy o staff i fynychu cyrsiau lefel Ganolradd neu Uwch
- Dylid atgoffa rheolwyr llinell o hawl staff i gael eu rhyddhau i ddilyn cyrsiau Cymraeg yn y gweithle
- Treialu a chynnig cyrsiau hybrid yn y dyfodol
- Tiwtoriaid i dderbyn hyfforddiant ar sut i ddelio â phroblemau technegol sy'n cael effaith negyddol ar brofiad y dysgwr (perthnasol i gyrsiau Canolfan Genedlaethol y Gymraeg yn unig)
- Parhau i gynnal 'Cinio Clebran' i roi cyfle i'n dysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn lleoliad anffurfiol
- Sicrhau fod yr un lefel o gefnogaeth yn cael ei roi i bob dysgwr ar draws y Bwrdd Iechyd.

Mae cynllun gweithredu sy'n adlewyrchu'r argymhellion uchod wedi ei ddatblygu i gefnogi cyflwyno Rhaglen Hyfforddiant Cymraeg y Bwrdd Iechyd ar gyfer 2021-2022.

Cefnogaeth a Gweithgareddau Hyfforddi Ychwanegol

Mae cefnogaeth hyfforddi anffurfiol wedi'i ddarparu yn rhithiol eleni, trwy glybiau sgwrsio amser cinio a gynhalwyd bob pythefnos, sef 'Cinio Celbran'. Grŵp preifat yw hwn ar gyfer staff ar Facebook, o'r enw 'Ffrindau Dysgwyr Cymraeg Betsi Welsh Learners Friends'. Fe'i defnyddir i roi cyhoeddusrwydd i ddigwyddiadau, cyrsiau a gweithgareddau. Mae'r cyfrif hwn hefyd yn rhoi cyfle i ddysgwyr ryngweithio, trafod a gofyn cwestiynau mewn amgylchedd anffurfiol ac mae 75 aelod ar hyn o bryd. Mae grŵp cyhoeddus Facebook, 'Dysgwyr Cymraeg Betsi', hefyd wedi'i greu i arddangos enghreifftiau o arfer dda, gyda 140 o ddilynwyr ar hyn o bryd.

Roedd 'Wythnos y Gymraeg' flynyddol y Bwrdd Iechyd hefyd yn gyfle i ennyn diddordeb dysgwyr ar bob lefel. Eleni, cynhaliwyd cystadleuaeth ar-lein, mewn partneriaeth ag Awyr Las a ddarparodd wobrau i staff sy'n dysgu'r iaith. Roedd y gystadleuaeth yn gofyn i ddysgwyr nodi'r enwau Saesneg cywir i enwau lleoedd Cymraeg. Derbyniwyd un ar bymtheg o gynigion a chafodd yr enillydd wibdaith 'rib' ar y Fenai. Cafodd y ddau oedd yn ail dalebau siopa gwerth £20 yr un.

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi sicrhau cytundeb unwaith eto gyda'r Ganolfan Genedlaethol Dysgu Cymraeg ar gyfer 2021-2022 er mwyn cynyddu lefel y ddarpariaeth y gallwn ei chyflwyno'n fewnol i ddal i fyny â'r galw.

Gwasanaethau Gofal Cychwynnol

Ar 30 Mai 2019, daeth Rheoliadau newydd Llywodraeth Cymru i rym a oedd yn ei gwneud yn ofynnol i bob contractwr Gofal Cychwynnol gyflawni chwe dyletswydd mewn perthynas â'r Gymraeg. Mae'r Bwrdd Iechyd wedi parhau i fod yn rhagweithiol wrth gefnogi contractwyr i gyflawni'r dyletswyddau hyn yn ogystal â datblygu ymhellach yr arlwy cyfrwng Cymraeg a dwyieithog y gallant ei chynnig a'i darparu i ddefnyddwyr gwasanaethau.

Mae'r gwasanaethau a gynigir gan y Dîm y Gymraeg yn cwmpasu ystod o feysydd sy'n adlewyrchu gofynion y chwe dyletswydd statudol:

- Mynediad at Wasanaeth Cyfieithu y Bwrdd Iechyd
- Darparu adnoddau (bathodynau, llinynnau gwddf 'Siarad Cymraeg', adnoddau a chanllawiau ar gyfer ateb y ffôn yn ddwyieithog)
- Gwersi Cymraeg a ddarperir gan ein tiwtor Cymraeg mewnol a mynediad at gyrsiau ar-lein trwy ein cytundeb gyda'r Ganolfan Genedlaethol ar gyfer Dysgu Cymraeg
- Sesiynau codi ymwybyddiaeth o'r iaith Gymraeg
- Recordio negeseuon ateb y ffôn

Ym mis Tachwedd 2020, atgyfnerthwyd y gefnogaeth a oedd ar gael ac a gynigiwyd i gontractwyr gofal cychwynnol a gyrrwyd llythyr i'r holl gontractwyr yn eu hannog i ddefnyddio'r gwasanaethau a gynigiwyd.

Eleni rydym hefyd wedi gweld effeithiau cadarnhaol prosiect a weithredwyd yn 2019. Cynhaliwyd adroddiad gwerthuso i nodi'r canfyddiadau, ac i ystyried a oedd llwyddiant y prosiect wedi parhau yn 2021-2022. Dewiswyd y Bwrdd Iechyd gan Lywodraeth Cymru fel un o ddau Fwrdd Iechyd yng Nghymru i gynnal prosiect peilot gyda Cymraeg ar gyfer Busnes i gynnig cymorth i ddarparwyr gofal cychwynnol. Mae Cymraeg ar gyfer Busnes yn fenter gan Lywodraeth Cymru sydd â swyddogion ymroddedig (un ar gyfer pob rhanbarth / grwpiau o siroedd ledled Cymru) i helpu a chefnogi pobl i ddefnyddio mwy o'r Gymraeg yn eu busnesau o ddydd i ddydd.

Cynhaliwyd cyfarfod gyda Llywodraeth Cymru, Cymraeg ar gyfer Busnes a'r Bwrdd Iechyd i bennu ardal a chlwtwr yng Ngogledd Cymru i'w thargedu. Penderfynwyd targedu ardal y dwyrain, a dewiswyd clwtwr De Sir y Fflint. Trefnodd y cydlynnydd clwtwr gyflwyniad mewn cyfarfod clwtwr i drafod y prosiect. Yna cynhaliwyd cyfarfodydd gyda'r meddygfeydd, gan adolygu'r gefnogaeth oedd ar gael gan Cymraeg ar gyfer Busnes a'r Bwrdd Iechyd. Pwysleisiwyd arwyddocâd cynnig gwasanaeth dwyieithog i gleifion hefyd, a phwysigrwyd galluogi cleifion i gael gofal yn eu hiaith ddewisol.

Dyma rai o effeithiau cadarnhaol y prosiect:

2020:

- Cymrodd pump o'r chwe phractis yn y clwtwr a ddewiswyd ran yn y prosiect (mae gan un feddygfa ddwy gangen, un yn yr Wyddgrug ac un ym Mwcle).

- Defnyddiodd pob un ond un o'r meddygfeydd a gymrodd ran naill ein gwasanaeth cyfieithu Cymraeg ni neu wasanaeth cyfieithu Cymraeg ar gyfer Busnes ar gyfer arwyddion o amgylch y meddygfeydd.
- Cyfieithwyd a recordiwyd sawl un o'r negeseuon cyfarch ffôn yn gwbl ddwyieithog.
- Derbyniodd un practis* sesiwn ymwybyddiaeth Iaith Gymraeg a sesiwn blasu Cymraeg i staff gan Swyddog y Gymraeg BIPBC.
*Roedd mwy yn mynd i gael eu trefnu ond roedd yn rhaid eu canslo oherwydd Covid-19.

2021

- Yn ddiweddar, defnyddiodd un o'r meddygfeydd wasanaeth cyfieithu 'Cymraeg ar gyfer Busnes' i gyfieithu eu neges ffôn. Yna fe wnaethant gysylltu â Swyddog y Gymraeg BIPBC i fynd i'r practis i recordio'r neges i sicrhau ei bod yn gwbl ddwyieithog.
- Mae Swyddog y Gymraeg BIPBC hefyd wedi bod yn ôl i ymweld â dau safle meddyg teulu arall i'w helpu i gofnodi opsiynau neges ffôn cwbl ddwyieithog.
- Mae practis arall wedi cysylltu â Swyddog y Gymraeg BIPBC i ofyn am arweiniad a chynghor ar gael eu neges ffôn yn ddwyieithog.

Er mwyn gwerthuso lefel y gefnogaeth a ddarparwyd, anfonwyd holiadur at bob practis a gymrodd ran yn y prosiect. Ymatebodd yr holl feddygfeydd yn cadarnhau iddynt elwa o'r prosiect, gydag ymatebwyr yn nodi y byddent yn argymhell y gwasanaeth i eraill. Derbyniwyd ymateb cadarnhaol hefyd pan ofynnwyd iddynt a fyddent yn cysylltu â'r swyddogion eto os oedd ganddynt unrhyw ymholiadau am y Gymraeg, gyda rhai yn cysylltu i ofyn am gymorth ac arweiniad pellach yn ystod cyfnod pandemig Covid-19.

Roedd yn galonogol nodi eu bod yn gweld y prosiect yn ddefnyddiol a gwerth chweil. Cawsom oll ein hatgoffa nad dim ond er mwyn cydymffurfio â'r dyletswyddau y mae angen cynnig gwasanaethau'n ddwyieithog. Yn bwysicaf oll, mae angen gwneud hynny er budd cleifion.

Bydd llwyddiant y prosiect hwn yn sail i lywio datblygiad prosiect tebyg gyda chontractwyr gofal cychwynnol yn Ynys Môn, mewn cydweithrediad â *Menter Môn*. Mae cefnogaeth bellach i'r sector gyfan hefyd yn cael ei ddatblygu o ganlyniad i'r gwaith yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Mae porth Gofal Cychwynnol hefyd yn cael ei ddatblygu fel man cychwyn 'un lle' i arwain a chefnogi'r contractwyr ymhellach gyda'r Rheoliadau newydd.

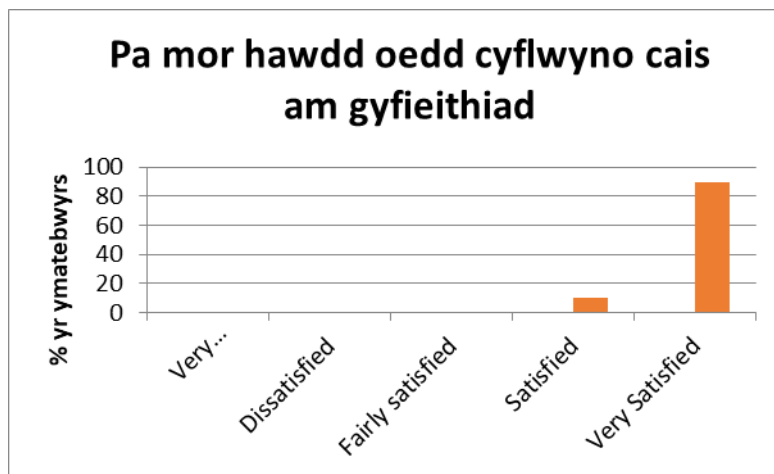
Y Gwasanaeth Cyfieithu

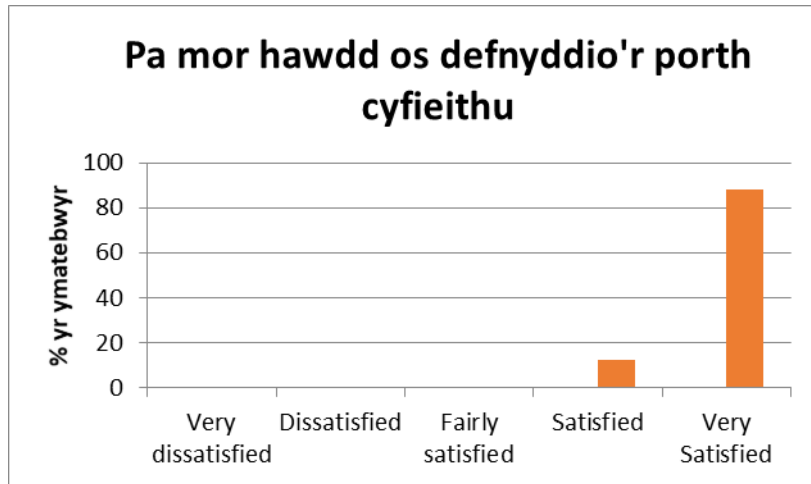

Yn dilyn yr ymateb cynnar i bandemig Covid -19, addasodd y gwasanaeth cyfieithu yn gyflym fel bod yr holl gyfieithwyr yn gallu gweithio o bell er mwyn parhau i ddarparu gwasanaeth llawn a di-dor i staff a chleifion. Roedd cyfieithiadau yr oedd eu hangen ar fyrder yn cynnwys adroddiadau briffio dyddiol i staff a phartneriaid, datganiadau i'r wasg, llythyrau cleifion a thafleini gwybodaeth. Cafodd gwasanaeth tu allan i oriau hefyd ei sefydlu ar gyfer gwaith cyfathrebu brys, ac mae hyn yn parhau i fod yn agwedd allweddol o'n darpariaeth.

Mae'r galw am gyfieithu wedi parhau trwy gydol y flwyddyn adrodd gydag amserlenni tynn ar gyfer dychwelyd gwaith yn cynyddu oherwydd natur y ceisiadau a gyflwynir. Rydym hefyd wedi gweld cynnydd yn yr ystod o wasanaethau ac adrannau sy'n defnyddio'r gwasanaeth cyfieithu. O ran cyfieithu ar y pryd, mae'r tîm wedi cefnogi nifer cynyddol o ymgeiswyr sy'n dymuno cael eu cyfweliadau trwy gyfrwng y Gymraeg, ac mae hyfforddiant i wella sgiliau ymhellach ar y gweill ar hyn o bryd.

Ddeunaw mis wedi lansio ein Porth Cyfieithu pwrpasol, cynhaliodd y gwasanaeth cyfieithu arolwg boddhad cwsmeriaid i ddadansoddi a gwerthuso'r porth. Gofynnwyd pa mor hawdd oedd cyrchu'r porth cyfieithu a chyflwyno cais cyfieithu o'i gymharu â'r system flaenorol o anfon cais trwy e-bost. Fel y mae'r siartiau isod yn dangos, roedd 89% o'r rhai a ymatebodd yn fodlon iawn â'r ffordd yr oeddent yn cyrchu'r porth ac roedd 90% yn fodlon iawn â'r ffordd y cyflwynwyd ceisiadau ar y porth.

Mae porth hefyd

sefydlu'r wedi

hwyluso'r Bwrdd Iechyd mewn ymdrech arloesol i ddarparu gwasanaeth cyfieithu i Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaeth Ambiwlans Cymru. Datblygwyd Cytundeb Lefel Gwasanaeth rhwng y ddau sefydliad a bydd y gwasanaeth yn cychwyn ar 1 Ebrill 2021.

Datblygiadau i Wasanaethau a Chyflawniadau Allweddol

Roedd angen dulliau amgen i ddiwallu anghenion dros y flwyddyn ddiwethaf ac er mwyn cynnal lefel y gefnogaeth a dilyniant y gweithgareddau a gyflawnir ar draws y sefydliad mewn perthynas â'r Gymraeg. Mae'r adran hon yn rhoi trosolwg byr o rai o'r mentrau mwyaf arloesol a welsom ar draws y Bwrdd Iechyd.

Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog

Nod Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog y Bwrdd Iechyd yw hyrwyddo a hwyluso cynllunio a recriwtio gweithlu yn effeithiol, er mwyn sicrhau bod gwasanaethau gofal iechyd yn cael eu darparu'n llwyddiannus trwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg yn y sefydliad.

Cychwynnodd yr adolygiad o'r Strategaeth Sgiliau Dwyieithog (fel y'i gelwid yn flaenorol) yn 2019 yn unol â gweithdrefn adolygu polisïau'r Bwrdd Iechyd, ac arweiniodd hyn at wneud nifer o newidiadau. Er nad yw'r newidiadau hynny wedi newid yn sylfaenol y canllawiau a ddarperir yn y polisi, barnwyd eu bod yn angenrheidiol am nifer o resymau.

Roedd yn hanfodol sicrhau bod y fersiwn drafft diwygiedig o'r Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog yn adlewyrchu'r newidiadau gweithdrefnol a sefydliadol a roddwyd ar waith gan Adran y Gweithlu a Datblygu Sefydliadol yn dilyn archwiliad mewnol a gynhaliwyd i sefydlu a oedd ' amgylchedd rheoli cadarn ar waith o fewn y Bwrdd Iechyd i weithredu gofynion y Strategaeth Sgiliau Dwyieithog a sicrhau cydymffurfiaid â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011'.

Dolen i'r Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog

Cynhaliwyd yr archwiliad hwn gan Bartneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru ac roedd yn canolbwyntio'n bennaf ar reolaeth a gweinyddiad swyddi gwag 'Cymraeg yn hanfodol' o fewn y Bwrdd Iechyd, gan gynnwys cyfiawnhau statws swyddi gwag, polisiau ategol a nodiadau canllaw a chywirdeb a chysondeb y trefniadau adrodd. Cyhoeddwyd adroddiad archwilio mewnol terfynol ym mis Tachwedd 2019 ac mae'r argymhellion yn cael eu hadlewyrchu trwy'r ddogen ddiwygiedig, Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog. Bydd hyn yn helpu i sicrhau bod BIPBC yn parhau i gyflogi digon o staff sydd â sgiliau Cymraeg priodol i'w alluogi i ddarparu ystod eang o wasanaethau gofal iechyd dwyieithog ledled Gogledd Cymru.

Ers sefydlu'r Strategaeth Sgiliau Dwyieithog yn wreiddiol, mae dyletswydd bellach ar y Bwrdd Iechyd i gwrdd â Safonau'r Gymraeg, ac felly roedd yn hanfodol bod datblygiadau deddfwriaethol yn cael eu hadlewyrchu yn y ddogfen. O'r herwydd, mae'r penderfyniad i uwchraddio'r Strategaeth Sgiliau Dwyieithog a'i droi'n Bolisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog wedi ei gymryd yn bennaf er mwyn adlewyrchu ymrwymiad parhaus y Bwrdd Iechyd i weithredu eu gofynion statudol newydd mewn perthynas â'r iaith Gymraeg.

Mae'r Fframwaith Strategol *Mwy na geiriau* yn cynnwys amcanion penodol sy'n ymwneud â chynllunio a recriwtio gweithlu a chyfeirir at y rhain hefyd yn benodol yn y Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog diwygiedig.

Roedd hefyd yn bwysig adlewyrchu twf a datblygiad darpariaeth hyfforddiant Cymraeg y Bwrdd Iechyd ar gyfer staff o fewn y polisi, gan fod y Rhaglen Hyfforddiant y Gymraeg wedi esblygu'n sylweddol.

Diweddarwyd y polisi a'r llwybr archwilio mewnol i sicrhau bod rheolaethau a mesurau cydymffurfio cadarn yn eu lle, a chafodd ei gymeradwyo gan Grŵp Polisiau a Gweithdrefnau Gwethlu y Bwrdd Iechyd yn Rhagfyr 2020, a chan Fforwm Strategol y Gymraeg ym mis Chwefror 2021, gyda chymeradwyaeth derfynol a sel bendith i'r Strategaeth gan Bwyllgor Partneriaethau a Iechyd y Boblogaeth Y Bwrdd Iechyd (SPPH) ym mis Ebrill 2021.

Dolen i'r Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog

Bydd gweithredu'r Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog fel y cawsant eu diweddarau yn parhau i gryfhau gallu BIPBC i ddarparu gwasanaethau dwyieithog ac felly bydd yn helpu i sicrhau bod y sefydliad yn parhau i fod yn flaengar mewn perthynas â darparu gofal iechyd trwy gyfrwng y Gymraeg.

Integreiddio Deddfwriaeth i'r broses o Gynllunio Gwasanaethau

Yn Ysbyty Maelor Wrecsam, bu'r Adran Achosion Brys yn gwneud gwaith ar y Rhaglen Genedlaethol ar gyfer Gofal Heb ei Drefnu (Unscheduled Care). Y nod oedd deall '*sut mae da yn edrych*' i gleifion sy'n mynd i'r Adran Achosion Brys a

chreu Fframwaith Ansawdd a Chyflenwi Cenedlaethol ar gyfer Adrannau Achosion Brys GIG Cymru (EDQDF).

Mae rhai elfennau o'r prosiect wedi bod yn canolbwyntio ar Safonau'r Gymraeg, gan nodi meysydd o fewn yr adran sydd angen cymorth ychwanegol. Mae'r holl hysbysiadau ac arwyddion wedi'u cyfieithu a'u newid, ynghyd â gwaith i sicrhau bod cyhoeddiadau sain yn yr adran yn ddwyieithog. Oherwydd Covid-19, roedd y gwaith hwn yn gyfyngedig yn ystod y cam cyntaf. Fodd bynnag, mae cynlluniau yn eu lle yn ystod yr ail gam i symud ymlaen â'r gwaith yma i sicrhau cydymffurfiaeth lawn yn yr adran. Bydd y gwaith hwn hefyd yn cynnwys archwilio safonau cleifion mewnol a safonau cyfathrebu a bydd hynny yn ei dro yn chwarae rhan yn natblygiad y fframwaith EDQDF.

Hyfforddiant Ymwybyddiaeth Iaith

Yn flaenorol roedd holl staff y Bwrdd Iechyd yn mynychu sesiwn bwrpasol ar ddechrau eu cyflogaeth i godi ymwybyddiaeth o'r Gymraeg fel rhan o'u rhaglen sefydlu (induction) gychwynnol. O ganlyniad i bandemig Covid-19, ym mis Mawrth 2020 rhoddwyd y gorau dros dro am gyfnod amhenodol i ddarparu hyfforddiant sefydlu wyneb yn wyneb ar gyfer aelodau newydd o'r gweithlu.

Yn dilyn y penderfyniad hwnnw, gweithiodd Tîm Datblygu Sefydliadol y Bwrdd Iechyd i sicrhau y gallai rhai agweddau ar y rhaglen sefydlu ar gyfer staff newydd gael eu cyflwyno ar-lein ac mae'r sesiwn hyfforddi ystafell ddosbarth i godi ymwybyddiaeth o'r Gymraeg bellach wedi'i throsi'n gyflwyniad rhyngweithiol Pwerbwynt Microsoft. Er bod testun y cyflwyniad yn gwbl ddwyieithog, mae Swyddogion y Gymraeg y Bwrdd Iechyd hefyd wedi recordio sylwebaethau sain i gydfynd â'r testun yn y Gymraeg a'r Saesneg, er mwyn darparu mwy o strwythur a manylder i'r hyfforddiant a hwyluso dealltwriaeth dysgwyr o'r pwnc.

Yn ogystal ag adrannau sy'n canolbwyntio ar bwysigrwydd darparu gwasanaeth gofal iechyd dwyieithog, amlinellu'r ddeddfwriaeth berthnasol a dwyn sylw at brofiadau penodol cleifion, mae'r cyflwyniad Pwerbwynt newydd yn cynnwys manylion am y gefnogaeth sydd ar gael yn uniongyrchol i aelodau'r gweithlu, er mwyn hwyluso'r broses o ddarparu gwasanaethau Cymraeg o fewn y Bwrdd Iechyd.

Cyflwynwyd sesiynau ymwybyddiaeth iaith hefyd i fyfyrwyr meddygol o Brifysgolion Caerdydd ac Abertawe yng Nghanolfan Israddedigion Ysgol Glinigol Gogledd Cymru yn Ysbyty Glan Clwyd. Yn dilyn atal sesiynau wyneb yn wyneb dros dro yn ystod gwanwyn 2020, mae'r cyflwyniad Pwerbwynt uchod hefyd wedi ei roi ar gael i Uned Academaidd y Bwrdd Iechyd, fel y gellir parhau i drafod ymwybyddiaeth o'r Gymraeg yn ystod hyfforddiant sefydlu'r myfyrwyr meddygol.

Cafodd sesiwn fer ynghylch ymwybyddiaeth o'r Gymraeg ei chynnwys yn y digwyddiad sefydlu i Feddygon Iau yn Ysbyty Gwynedd ym mis Awst 2020 pan laciwyd y cyfyngiadau Covid 19-dros dro gan ganiatáu sesiwn wyneb-yn-wyneb i grŵp bach o unigolion tra'n ymbellhau'n gymdeithasol.

Modiwl Hyfforddi Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg Cymru Gyfan

Yn unol â Safonau 102 a 103 yr Iaith Gymraeg, mae gan Fyrddau lechyd yng Nghymru rwymedigaeth gyfreithiol bellach i ddarparu hyfforddiant ymwybyddiaeth o'r Gymraeg i'w staff.

Felly, yn dilyn trafodaethau ag aelodau eraill Grŵp Swyddogion y Gymraeg y GIG dan gadeiryddiaeth Llywodraeth Cymru, mae Tîm y Gymraeg y Bwrdd lechyd yn arwain y gwaith o gydlynu a datblygu modiwl hyfforddiant ymwybyddiaeth o'r Gymraeg ar-lein, a fydd ar gael i holl staff y GIG. ledled Cymru i hwyluso cyflawni'r gofyniad statudol hwn.

Mae'r cynnwys ar gyfer y modiwl wedi cael ei greu gan Dîm y Gymraeg y Bwrdd lechyd a chafodd proses dendro ei dechrau ym mis Mawrth 2021 i ddod o hyd i ddarparwr allanol i barhau gyda'r gwaith o ddatblygu'r model hwn, sy'n cael ei ariannu gan Lywodraeth Cymru. Mae cynlluniau bellach yn eu lle ar gyfer lansio'r cwrs ar-lein terfynol ar draws Cymru gyfan cyn diwedd y flwyddyn.

Wythnos y Gymraeg 2020

Yn dilyn llwyddiant Wythnosau Cymraeg blaenorol y Bwrdd lechyd yn 2018 a 2019, cynhaliwyd Wythnos y Gymraeg (Rithiol) dros y cyfnod 12-16 Hydref 2020.

Gan fod y cyfyngiadau a achoswyd gan bandemig COVID-19 yn parhau i'n rhwystro rhag trefnu rhaglen helaeth arall o ddigwyddiadau mewn safleoedd ledled Gogledd Cymru symudwyd ein dathliad blynyddol diweddaraf o'r Gymraeg o fewn gwasanaethau gofal iechyd ar-lein. O ganlyniad, prif ffocws yr wythnos yn 2020 oedd lledaenu gwybodaeth ddefnyddiol yn ymwneud â'r iaith Gymraeg i staff. Darparwyd canllawiau wedi'u diweddarau a'u symleiddio ar Safonau'r Iaith Gymraeg, ynghyd â gwybodaeth am y Gwasanaeth Cyfieithu ac argaeledd parhaus cyrsiau hyfforddi Cymraeg i staff.

Bu'r wythnos ddiweddaraf hon o dathlu gan y Bwrdd lechyd- yn llwyddiant unwaith eto a chyda chefnogaeth uwch reolwyr y sefydliad, pwysleisiodd ein Prif Weithredwr Dros Dro bwysigrwydd darparu gwasanaethau gofal iechyd drwy gyfrwng y Gymraeg mewn neges ysgrifenedig a anfonwyd at bob aelod o staff ar ddechrau'r wythnos.

O ystyried yr amgylchiadau cyfyngol ac anghyffredin, heb os, roedd yr Wythnos Rithiol Gymraeg yn llwyddiant ysgubol ac yn gyfrwng gwerth chweil fel plattform i'r dyfodol ar gyfer ymgysylltu â staff a lledaenu gwybodaeth.

Cymraeg i Blant

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, rydym wedi parhau i weithio gyda swyddogion 'Cymraeg i Blant', gan sicrhau bod gwybodaeth am grwpiau a sesiynau ar-lein yn cael ei rhannu ledled gogledd Cymru. Mae bodolaeth grwpiau o'r fath, sy'n hyrwyddo ac amlygu'r cyfleoedd sydd ar gael i gael mynediad at wasanaethau dwyieithog, wedi bod hyd yn oed yn fwy allweddol yn ystod y pandemig i fynd i'r afael â'r unigedd a

deimlir gan lawer o rieni newydd. Pwysleisiodd y gweithgareddau hyn hefyd fod cymorth dwyieithog i rieni yn dal i fod ar gael. Roedd gwybodaeth am y cynllun a'r rhaglen waith a gweithgareddau hefyd yn rhan bwysig yn ystod Wythnos Rithiol Gymraeg y Bwrdd Iechyd.

Gweithio gydag ysgolion a cholegau

Er cymaint oedd llwyddiant y seminarau ar gyfer disgyblion ysgolion uwchradd a myfyrwyr addysg bellach a gynhaliwyd gan y Bwrdd Iechyd yn ystod digwyddiadau blaenorol Wythnos y Gymraeg, rhwystrodd pandemig Covid-19 Dîm y Gymraeg y Bwrdd Iechyd rhag trefnu digwyddiadau ymgysylltu pellach yn ystod 2020-21. Yn absenoldeb seminarau wyneb yn wyneb, gorfodwyd Tîm y Gymraeg felly i ddod o hyd i ffyrdd amgen o hyrwyddo manteision dwyieithrwydd fel sgil gyflogaeth hanfodol i bobl ifanc a allai fod yn ystyried gyrfya yn y sector iechyd.

I'r perwyl hwn, bu Tîm y Gymraeg yn gweithio gyda'r *Coleg Cymraeg Cenedlaethol* i greu adnodd fideo fer ar-lein, sy'n trafod pwysigrwydd darparu gofal iechyd trwy gyfrwng y Gymraeg ac sydd hefyd yn cynnwys gwybodaeth am y gefnogaeth ariannol sydd bellach ar gael i fyfyrwyr astudio ystod eang o gyrсияu prifysgol, gan gynnwys graddau nyrsio a meddygaeth, trwy gyfrwng y Gymraeg.

Cafodd fersiynau Cymraeg a Saesneg o'r pecyn fideo eu creu ac roeddent ar gael am ddim i bob ysgol uwchradd a choleg addysg bellach yng Ngogledd Cymru trwy sianel YouTube y Bwrdd Iechyd o ddydd Gwener 16 Hydref 2020.

Yn dilyn hynny, defnyddiodd Grŵp Llandrillo Menai yr adnodd yma yn ystod eu Cynhadledd Iechyd a Gofal Cymdeithasol Rithiol 2020, tra rhoddodd aelod o Dîm Iaith Gymraeg BIPBC gyflwyniad Zoom byw dan y teitl 'Yr Iaith Gymraeg: sgil bwysig i'r gweithle' i grŵp. o fyfyrwyr Gofal Plant y coleg ym mis Mawrth 2021.

Yn fuan ar ôl dyfodiad pandemig Covid-19, gorfodwyd sefydliadau addysg bellach ac uwch i symud eu haddysgu ar-lein (yn ystod gwanwyn 2020), ac felly creodd Tîm y Gymraeg gyflwyniad Pwerbwynt Microsoft, a oedd yn cynnwys gwybodaeth am ddarparu gwasanaeth gofal iechyd dwyieithog a sut yr hyrwyddir y defnydd o'r Gymraeg o fewn y Bwrdd Iechyd. Yn dilyn hynny, defnyddiwyd y cyflwyniad naratif yma i gefnogi dysgu dau fodiwl ym Mhrifysgol Bangor: 'O'r Senedd i'r Swyddfa' a 'Cymdeithas, Iaith a Phrotest'.

Cyfrannodd y Bwrdd Iechyd hefyd at Ffair Swyddi Cymraeg Ar-lein y Brifysgol ar 24 Mawrth 2021 trwy ddarparu gwybodaeth am fanteision sgiliau dwyieithog ar gyfer amrywiaeth fawr o rolau yn y sefydliad ar ei sianeli cyfryngau cymdeithasol.

Cafodd y negeseuon hyn, a bostiwyd wedyn ar dudalen ddigwyddiadau'r Ffair Swyddi, eu rhannu'n eang gan unigolion a sefydliadau fel Prifysgol Bangor, Y *Coleg Cymraeg Cenedlaethol*, Gofal Sylfaenol Gogledd Cymru a Choleg Menai Llangefnî. O ganlyniad, cafwyd dros 150 yn eu 'hoffi'.

Parhaodd y Bwrdd Iechyd â'u gwaith partneriaethol gydag Ysgol Gwyddorau Gofal Iechyd Prifysgol Bangor lle mae myfyrwyr nyrsio wedi cael cyfleoedd i ddefnyddio a datblygu eu sgiliau Cymraeg yn ystod eu lleoliadau clinigol yn y Bwrdd Iechyd.

Yn ddiweddar, mae Tîm y Gymraeg wedi cydweithredu â Swyddogion y Gymraeg o Fyrddau Iechyd eraill ar ddatblygu llawlyfr newydd i gefnogi myfyrwyr meddygol sy'n siarad Cymraeg yn ystod eu lleoliadau gwaith mewn safleoedd clinigol ledled Cymru.

Ac yn olaf, dathlu'r GIG!

Eleni, defnyddiodd y Bwrdd Iechyd ddigwyddiadau diwylliannol Cymru i ddathlu'r GIG a'n staff.

Dydd Santes Dwynwen

Cafodd Diwrnod Sant Dwynwen, sy'n dathlu Santes cariadon Cymru ar 25 Ionawr, ei nodi eleni trwy ofyn i staff beth maen nhw'n ei garu am weithio i'r Bwrdd Iechyd a'r GIG. Daeth ymatebion a negeseuon niferus o bob rhan o'r Bwrdd Iechyd yn nodi pam eu bod yn caru eu swyddi a'u hangerdd dros helpu eraill. Dyma rai enghreifftiau o'r negeseuon a gawsom.

"Rydw i wrth fy modd yn gweithio i'r GIG oherwydd rydw i bob amser yn teimlo fy mod i'n cael fy ngwerthfawrogi a bod y gwaith a wnawn yn gwneud gwahaniaeth go iawn. Rwy'n caru fy nghydweithiwr a'r gefnogaeth maen nhw bob amser yn ei roi. "

"Rwyf wedi gweithio yn y GIG fel nyrs ers 46 mlynedd a, gydag ambell eithriad, rwyf wedi caru pob munud. Mae wedi bod yn ffrainc llwyr gwireddu breuddwyd plentyndod o fod yn nyrs a helpu pobl. "

"Rwy'n hoffi gweithio i'r GIG oherwydd gallaf gefnogi Plant a Phobl Ifanc ag Anableddau Dysgu a'u Rhieni i weithio ar wahanol agweddau ar eu datblygiad a'u hymddygiad trwy weithio mewn Gwasanaethau Plant Arbenigol yn Ynys Môn. Mae'n ffrainc cael gweithio yn y maes hwn a dyna pam rydw i wedi parhau i weithio i'r un Tîm ers chwarter canrif !! "

Mae'r holl negeseuon a dderbyniwyd wedi eu rhannu ar ein cyfryngau cymdeithasol, a chafwyd dros 100 yn eu 'hoffi'.

Dydd Gŵyl Dewi

Roedd angen rhywbeth gwahanol eleni ar gyfer Dydd Gŵyl Dewi hefyd. Anfonwyd e-bost at yr holl staff gan ein Prif Weithredwr newydd, Jo Whitehead, yn tynnu sylw at bwysigrwydd y diwrnod yma yng Nghymru a phwyslais a gwerth yr iaith yn y Bwrdd Iechyd a'r gwahaniaeth y gall ei wneud i gleifion.

Er mwyn tynnu sylw at y neges hon fe wnaethom rannu stori bersonol o safbwynt claf, sef Wynne Roberts, sydd hefyd yn Rheolwr Caplaniaeth y Bwrdd Iechyd. Ar ddiwedd 2019 cafodd Wynne ddiagnosis o ganser y coluddyn. Tra yn yr ysbyty yn ystod 2020 aethpwyd â Wynne i'r theatr i gael triniaeth. Disgrifiodd Wynne ei hun fel person dwyieithog yn hapus i gyfathrebu mewn unrhyw iaith, ond bryd hynny sylweddolodd ei fod wedi cael cysur a thawelwch meddwl mawr o glywed y Gymraeg wrth iddo dderbyn ei driniaeth.

Dyma stori Wynne:

Dydd Gŵyl Dewi Hapus! Happy St David's day!

Celebrating St David's Day and the Welsh language is important to us as we understand the importance of the language here in north Wales and the impact it can have on our patients. We would like to take this opportunity to let our patients know that despite Covid-19 it's still a priority for us. Here's an example of how the Health Board has continued to acknowledge language need as part of the care provided from the experiences of a patient (and staff member) Wynne Roberts -

Back in May 2020 Wynne Roberts was at Ysbyty Glan Clwyd where he underwent surgery for bowel cancer. Unfortunately due to some complications Wynne had to spend a month in hospital and had to undergo a number of further treatments. Whilst going into theatre for a procedure Wynne was naturally a little worried and anxious about what was going on. The doctor carrying out the procedure greeted him in Welsh, as did the nurse, which led to the conversation flowing naturally in Welsh. Wynne said **"I do consider myself a bilingual person but right there in the middle of the theatre it was so comforting to hear the Welsh language and to be chatting naturally in Welsh to the Doctor and the nurse. It instantly made me a little less nervous and put me at ease. I greatly appreciated it."**

Wynne went on to add that even with the added worries and complications Covid19 brought to the situation it was made easier for him by not even having to ask the medical team if they spoke Welsh or not. The team had checked his notes and knew he was a Welsh speaker and acted on this.

If staff see that a patient is a first language Welsh speaker they always act on this as it can be reassuring for patients that they can speak to staff in Welsh. During the pandemic it has been tough on patients not being able to see their families during their time in hospital so it has been comforting that they can chat to staff in Welsh.

We would like to take this opportunity to thank staff for their continued hard work to provide services bilingually and for making patients like Wynne feel at ease by doing so.

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Bwrdd Iechyd Prifysgol
Betsi Cadwaladr
University Health Board

Mae profiad personol Wynne yn esiampl i annog staff i ddefnyddio pa bynnag sgiliau iaith Gymraeg sydd ganddynt gan ei fod yn cynnig cysur a chymorth i gleifion ac yn eu helpu i deimlo'n gartrefol tra byddant dan ein gofal. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, ychydig iawn o ymwelwyr, os o gwbl, oedd gan gleifion ar y wardiau. Felly mae clywed staff yn siarad Cymraeg a chael y cyfle i sgwrsio â staff yn y Gymraeg wedi bod hyd yn oed yn fwy pwysig. Dim ond un enghraifft yw stori Wynne o glywed y Gymraeg yn rhoi cysur ychwanegol i glaf yn yr ysbyty ac, yn fwy fyth, yn ystod y cyfnod heriol hwn.

Data Dangosyddion Perfformiad

Mae'r data a gynhwysir isod yn unol â Safon 120 o Safonau'r Gymraeg o dan Fesur Cymraeg (Cymru) 2011.

Cynllunio'r Gweithlu

- **Nifer a chanran gweithwyr y sefydliad:**
- **y mae eu sgiliau Cymraeg wedi'u hasesu;**

Nifer y Gweithwyr	2018/19		2019/20		2020/21	
	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%
0 - No Skills / Dim Sgiliau	7954	43	8031	42.4%	8158	41.6%
1 - Entry/ Mynediad	2366	13	2443	13%	2601	13.3%
2 - Foundation / Sylfaen	1185	6	1227	6.5%	1280	6.5%
3 - Intermediate / Canolradd	1243	6.5	1254	6.6%	1307	7%
4 - Higher / Uwch	1502	8	1525	8.1%	1568	8%
5 - Proficiency / Hyfedredd	2217	12	2338	12.4%	2467	12.6%
Cyfanswm	16,467	88.5%	16,818	89%	17,381	89%
Cyfanswm nifer y staff	18,624		18,922		19,610	

Data 2020/2021:

Roedd 89 y cant o'r gweithlu cyfan wedi cofnodi eu sgiliau Cymraeg ar ESR

Data 2019/2020

Roedd 89 y cant o'r holl weithlu wedi cofnodi eu sgiliau Cymraeg ar ESR

- **Nifer a chanran gweithwyr y sefydliad:**
- **gyda sgiliau Cymraeg (fesul lefel sgiliau)**

- Pediatreg
- Nyrsio Ysgol
- Ymwelwyr Iechyd
- Meddygaeth Gofal yr Henoed
- Therapi Iaith a Lleferydd
- Anabledau Dysgu
- Gwasanaethau Iechyd Meddwl:
  - Plant a Phobl Ifanc
  - Oedolion
  - Cymunedol

- Pobl Hŷn

Pediatreg				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2020/21	
Lefel Hyfedredd Unigol	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%
0 - No Skills / Dim Sgiliau	127	33.2%	138	34%
1 - Entry/ Mynediad	52	13.6%	54	13.30%
2 - Foundation / Sylfaen	22	5.7%	23	5.67%
3 - Intermediate / Canolradd	24	6.3%	27	6.65%
4 - Higher / Uwch	19	5%	24	5.91%
5 - Proficiency / Hyfedredd	66	17.2	73	18%
Cyfanswm	310	81%	339	83.5%
Cyfanswm nifer y staff	383		406	

Nyrsio Ysgol				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2020/21	
Lefel Hyfedredd Unigol	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%
0 - No Skills / Dim Sgiliau	58	45	56	43.75
1 - Entry/ Mynediad	17	13.2	21	16.41
2 - Foundation / Sylfaen	1	0.8	1	0.78
3 - Intermediate / Canolradd	3	2.3	5	3.90
4 - Higher / Uwch	18	13.9	14	10.94
5 - Proficiency / Hyfedredd	26	20.1	27	21.09
Cyfanswm	123	95.3%	124	96.87
Cyfanswm nifer y staff	129		128	

Ymwelwyr Iechyd				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2021/21	
Lefel Hyfedredd Unigol	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%
0 - No Skills / Dim Sgiliau	123	38.4	125	39.93
1 - Entry/ Mynediad	53	16.6	50	15.98
2 - Foundation / Sylfaen	17	5.3	15	4.80
3 - Intermediate / Canolradd	26	8.1	27	8.62
4 - Higher / Uwch	34	10.6	31	9.90
5 - Proficiency / Hyfedredd	52	16.3	54	17.25
Cyfanswm	305	95.3%	302	96.48%
Cyfanswm nifer y staff	320		313	

Meddygaeth Gofal yr Henoed				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2020/21	
Lefel Hyfedredd Unigol	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%

0 - No Skills / Dim Sgiliau	67	28.1	65	26.97
1 - Entry/ Mynediad	18	7.6	13	5.39
2 - Foundation / Sylfaen	20	8.4	18	7.47
3 - Intermediate / Canolradd	18	7.6	18	7.47
4 - Higher / Uwch	47	19.7	45	18.67
5 - Proficiency / Hyfedredd	26	10.9	25	10.37
Cyfanswm	196	82.3	184	76.34%
Cyfanswm nifer y staff	238		241	

Therapi Iaith a Lleferydd				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2020/21	
Lefel Hyfedredd Unigol	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%
0 - No Skills / Dim Sgiliau	69	40.6	70	37.84
1 - Entry/ Mynediad	14	8.3	12	6.49
2 - Foundation / Sylfaen	9	5.3	9	4.86
3 - Intermediate / Canolradd	18	10.6	16	8.65
4 - Higher / Uwch	23	13.6	24	12.97
5 - Proficiency / Hyfedredd	35	20.6	46	24.86
Cyfanswm	168	99%	177	95.67%
Cyfanswm nifer y staff	170		185	

Anableddau Dysgu				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2020/21	
Lefel Hyfedredd Unigol	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%
0 - No Skills / Dim Sgiliau	119	32.4	117	32.41
1 - Entry/ Mynediad	64	17.4	64	17.73
2 - Foundation / Sylfaen	41	11.2	36	9.97
3 - Intermediate / Canolradd	35	9.5	37	10.25
4 - Higher / Uwch	47	12.8	46	12.74
5 - Proficiency / Hyfedredd	51	13.9	50	13.85
Cyfanswm	357	97.2	350	96.95%
Cyfanswm nifer y staff	367		361	

Gwasanaethau Iechyd Meddwl - CAMHS				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2020/21	
Lefel Hyfedredd Unigol	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%
0 - No Skills / Dim Sgiliau	115	50.4	113	46.31
1 - Entry/ Mynediad	38	16.7	50	20.49
2 - Foundation / Sylfaen	15	6.6	21	8.61
3 - Intermediate / Canolradd	15	6.6	12	4.92
4 - Higher / Uwch	11	4.8	9	3.69
5 - Proficiency / Hyfedredd	15	6.6	19	7.78
Cyfanswm	209	91.7	224	91.80%
Cyfanswm nifer y staff	228		244	
Gwasanaethau Iechyd Meddwl - Cymuned				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2020/21	
Gwasanaethau Iechyd Me	Cyfanswm		Cyfanswm	

ntal - Cymuned				
0 - No Skills / Dim Sgiliau	144	35.8	150	37.13
1 - Entry/ Mynediad	68	16.9	72	17.82
2 - Foundation / Sylfaen	38	9.5	36	8.91
3 - Intermediate / Canolradd	48	11.9	47	11.63
4 - Higher / Uwch	23	5.7	25	6.19
5 - Proficiency / Hyfedredd	57	14.2	57	14.11
Cyfanswm	378	94%	387	95.79%
Cyfanswm nifer y staff	402		404	

Gwasanaethau Iechyd Meddwl - Oedolion				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2020/21	
Lefel Hyfedredd Unigol	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%
0 - No Skills / Dim Sgiliau	260	42.6	263	42.76
1 - Entry/ Mynediad	90	14.8	91	14.80
2 - Foundation / Sylfaen	57	9.3	50	8.13
3 - Intermediate / Canolradd	55	9	56	9.11
4 - Higher / Uwch	40	6.5	41	6.67
5 - Proficiency / Hyfedredd	84	13.8	88	14.31
Cyfanswm	586	96%	589	95.78%
Cyfanswm nifer y staff	543		615	

Gwasanaethau Iechyd Meddwl - Pobl Hŷn				
Nifer y Gweithwyr	2019/20		2020/21	
Lefel Hyfedredd Unigol	Cyfanswm	%	Cyfanswm	%
0 - No Skills / Dim Sgiliau	82	41	84	37.84
1 - Entry/ Mynediad	40	20	45	20.27
2 - Foundation / Sylfaen	7	3.5	10	4.50
3 - Intermediate / Canolradd	19	9.5	18	8.11
4 - Higher / Uwch	20	10	24	10.81
5 - Proficiency / Hyfedredd	22	11	25	11.26
Cyfanswm	190	95%	206	92.79%
Cyfanswm nifer y staff	200		222	

Hyfforddiant Gwella Sgiliau Cymraeg

- ***Nifer a chanran gweithlu'r sefydliad a dderbyniodd hyfforddiant i wella eu sgiliau Cymraeg i lefel cymhwyster penodol***

Data 2020/2021:

Nifer gweithlu'r sefydliad sydd wedi cael hyfforddiant i wella eu sgiliau Cymraeg i gymhwyster penodol: 752

Mae'r cyfanswm hwn yn cyfateb i 3.8 y cant o weithlu presennol y Bwrdd Iechyd

Data 2019/2020:

Nifer gweithlu'r sefydliad sydd wedi cael hyfforddiant i wella eu sgiliau Cymraeg i gymhwyster penodol: 1259

Mae'r cyfanswm hwn yn cyfateb i 6.6 y cant o weithlu presennol y Bwrdd Iechyd

Recriwtio

- ***Nifer a chanran y swyddi newydd a gwag a hysbysebwyd gyda'r gofyniad:***

Data 2020/2021:

- Sgiliau Cymraeg yn hanfodol	236 (6.1 y cant)
- Sgiliau Cymraeg yn ddymunol	3595 (92.6 y cant)
- Sgiliau Cymraeg i'w dysgu	17 (0.4 y cant)
- Cymraeg ddim yn sgil ofynnol	33 (0.9 y cant)
- Cyfanswm y swyddi gwag a hysbysebwyd	3881

Data 2019/2020:

- Sgiliau Cymraeg yn hanfodol	200(6.2 y cant)
- Sgiliau Cymraeg yn ddymunol	3006(92.6 y cant)
- Sgiliau Cymraeg i'w dysgu	4(0.1 y cant)
- Cyfanswm y swyddi gwag a hysbysebwyd	3210

Cwynion

- ***Nifer y cwynion a dderbyniwyd ynghylch gweithredu Cynllun y Gymraeg***

Derbyniodd y Bwrdd Iechyd bedair cwyn yn ystod y flwyddyn mewn perthynas â chydymffurfio â'r Safonau'r Gymraeg, a gafodd sylw llawn o dan y Rheoliadau *Gwneud Pethau'n lawn*. Yn ogystal, cychwynnodd Comisiynydd yr Iaith ddau ymchwiliad. Penderfynodd canfyddiadau'r ddau ymchwiliad nad oedd y Bwrdd Iechyd wedi methu â chydymffurfio â gofynion deddfwriaethol. Fodd bynnag, cyhoeddodd y Comisiynydd gamau ac argymhellion yn dilyn yr ymchwiliad i'r Gwasanaethau Meddyg Teulu Tu Allan i Oriau. Mae hyn eisoes wedi cael ei gynnwys yn yr adroddiad hwn (Sicrwydd Perfformiad Mewnol, tudalen 4).

Casgliad a Gweledigaeth ar gyfer 2021- 2022

Dangosodd yr adroddiad hwn bod cynnydd wedi parhau:

- I wella ansawdd y gofal a ddarperir gennym yn iaith ddewisol y claf
- I gynyddu cydymffurfiaid â'r gofynion cyfreithiol a statudol
- I adnabod dulliau a roddwyd ar waith ac a ledaenwyd mewn ymateb i anghenion ieithyddol fel elfen annatod o'r gofal a gynigir
- I ddatblygu'n well sefydliad o ran sut yr ydym yn cefnogi'r gweithlu i allu cyflwyno gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg

Fodd bynnag, er mwyn canolbwyntio ar wella yn ogystal â chynnal Gwasanaethau'r Gymraeg yn ystod pandemig Covid-19, mae cynllun blynyddol y Gymraeg ar gyfer 2021-2022 wedi'i fireinio i gynnwys pedwar amcan allweddol:

1. Sicrhau bod Safonau'r Gymraeg yn cael eu cyflawni ledled y sefydliad
2. Cefnogi'r gweithlu i ddatblygu a gwella sgiliau Cymraeg trwy weithredu'r Polisi a Gweithdrefn Sgiliau Dwyieithog
3. Adeiladu ar y Cynnig Rhagweithiol er mwyn darparu gwasanaethau a sicrhau mynediad amserol i ofal yn yr iaith fwyaf addas
4. Darparu gwasanaeth cyfieithu cynhwysfawr amserol ar draws y sefydliad

Yn cefnogi'r amcanion hyn mae allbynnau manwl a dangosyddion perfformiad allweddol a fydd yn caniatáu i wasanaethau berchnogi'r ddarpariaeth Gymraeg o fewn eu maes gweithredu, ynghyd â thargedu cefnogaeth i'r lle mae ei angen fwyaf a datblygu seilwaith hunanreoleiddio gyda llais y claf yn greiddiol iddo.

Rydym yn awyddus felly i symud ymlaen ein gwaith o gyflawni ein rhwymedigaethau statudol fel y gallwn wella'n gwasanaethau ymhellach yn yr iaith a ddewisir ganddynt ar gyfer ein cleifion sy'n siarad Cymraeg.

